

Tom Rachman: Keskeneräiset | Maailmankirjat

Erään sanomalehden hidas tuho

VESA RANTAMA

Tom Rachmanin romaani *Keskeneräiset* (the Imperfectionists) on tyyllisenä suoritukse-
na melko tavanomainen, mutta onnistuu vakuuttamaan romaanimuodon mahdollisuuk-
sista prosessien ja rajattujen ympäristöjen kuvauksessa. Romaani kuvaa kansainvälisen,
Roomassa toimitettavan sanomalehden syntymän ja tuhon yhdentoista lehden viimeisiin
vuosiin liittyvän henkilön näkökulmasta. Lukujen väliin on sijoitettu historiallisia katsauk-
sia, jotka etenevät lehden perustamisesta 1950-luvulla kronologisesti kohti nykypäivää.

Episodiromaani on Suomessakin ollut viimeisen vuosikymmenen aikana hyvin suosittu
lajityyppi, niin että romaanikirjailijan velvollisuuksiin tuntuu nykyään kuuluvan väkinäis-
ten yhteyksien keksiminen novellimaisten tekstien välille. Rachmanin teos on lajityypin
edustajana malliyksilö, sillä valittu tapahtumaympäristö (sanomalehti, 2000-luvun media-
kenttä) on riittävän rajattu. Hahmojen yhteydet ovat lähes järjestään uskottavia ja jokainen
tyyppi tuo oman perspektiivinsä tarinaan, jossa pohjimmiltaan on kyse mikrotason (ihmis-
suhteet) vaikutuksesta makroon (mediamaailma) ja toisinpäin. Teknologian kehittyessä ja
kulttuurin muuttuessa sanomalehden kaltaisesta aiemmin kunnianarvoisesta instituutios-
ta tulee menneisyyden jäännös, jonka rippeisiin epätoivoiset ja leipiintyneet toimittajat ta-
kertuvat vimmaisesti, kunnes suuri kaupallinen sukuimperiumi päättää luopua järjettä-
mästi tappiota tuottavasta osastaan. Yhteistä kaikille vaiheille on tiedon huono välittymi-
nen: ihmiset eivät osaa kommunikoida keskenään, todelliset motiivit eivät koskaan selviä,
kaikki jää aina kesken.

Lehti ei ole vuoteen 2008 mennessä saanut edes nettisivuja perustettua. Toimittajia oikea-
kielisyysyhtöksillä piinaavan toimituspäällikön mukaan "internet on uutisille samaa kuin
autontorvet musiikille". Mediamaailman suuret linjat nielevät mukanaan pienen lehden,
joka on 1950-luvulla perustettu sentimentaalista oikusta, työllistämään suurliikemieskus-
tantajansa nuoruuden rakastettu. Sattuman oikusta syntynyt lehti menestyy hyvin 70- ja
80-lukujen mediamaailmassa ja tekee työntekijöistään riippuvaisia olemassaolostaan. Hii-
puvan sukuimperiumin viimeiselle, eksentriselle pojalle jää tehtäväksi änkyttää järkytty-
neelle toimitukselle lehden teon loppuvan pian. Romanin juonessa on jotain samaa kuin
Thomas Mannin *Buddenbrookeissa*: syklinen kapitalismi ei kunnioita sukuyhtiöiden kaltai-
sia porvarillisia instituutioita, joiden viimeiset jälkeläiset ovat vain heikkoja rappeutuneita
haamuja suurten esi-isänsä rintakuvien täyttämässä käytävässä.

Tämän prosessin Tom Rachman kuvaa eloisesti, esitellen hahmonsia tapahtumien ja aja-
tusten kautta, ytimekkäästi ja journalistisella tarkkuudella. On seitsemääkymppiä lähesty-
vä 60-luvun sankarijournalisti, jonka libido on hiipunut ja rahat loppuneet; on epävarma
keski-ikäistyvä taloustoimittaja, joka rakastuu rahattomaan maailmanmatkaajahoppiin; on

mustasukkainen päätoimittaja, joka pitää lehteä vain ponnahduslautana uralleen. Melkein kaikki vihaavat työtään, mutta ovat siihen silti kiintyneitä, ja ovat laajasti kuvatuissa yksityiselämässään aivan erilaisia henkilöitä kuin töissä. Rachmanin narratiivi vaatii toimiakseen näitä erilaisia (stereo)tyyppejä, joiden yhteentörmäyksessä suuret linjat tulevat esiin.

Epäilemättä ihmissuhderomaanin viihteellinen tyyli selittää kahdellekymmenelleyhdelle kielelle käännetyn kirjan suosiota. Oikein valittu konteksti on kuitenkin tärkeä: mikä pyssähtyneeseen pikkukylään sijoittuneena olisi vain pitkästyttävää exhibitionismia, muuttuu kiinnostavaksi keskellä mediamaailman hurjaa muutostahtia. Yksilön ja yhteisön, instituutioiden ja muutoksen suhteen kuvaajana *Keskeneräiset*, yksilolotteisuudestaan huolimatta, todistaa romaanimuodon taipuisuudesta ja voimasta.

Rachmanin oma tausta kansainvälisessä journalismissa näkyy *Keskeneräisissä* _hyvässä ja pahassa. Journalistinen taipumus mennä "suoraan asiaan", kiinnostavaan ytimeen, häiritsee kaunokirjallista suoritusta, kun Rachmanin kertoja hyppii narratiivin ajassa kiireellä kohti seuraavaa kiinnostavaa kohtaa. Tapahtumaympäristö jää tällä tyyllillä monin paikoin harmillisen vieraaksi, mikä ankkuroi lukemista henkilöiden sisäiseen maailmaan ja ihmissuhteisiin. *Keskeneräisten* kaltainen psykologiseen realismiin taipuva romaani hyötyisi rohkeammasta, yksityiskohtaisesta ympäristön kuvauksesta, pitkästyttävyyden uhalla. Silloin tällöin tietty esine kuitenkin nousee symbolisesti tärkeäksi, kuten toistuvasti mainittava vesiautomaatti, jolla on toimituksessa keskeinen funktio:

Arthurin työpiste oli ennen lähellä vesiautomaattia, mutta pomot kyllästyivät siihen, että joka kerta kun heidän tuli jano, heidän piti rupertella Arthurin kanssa. Joten vesipönttö jäi ja Arthur siirtyi. Nyt hänen pöytänsä on etäisessä kulmassa, niin kaukana vallan ytimestä kuin mahdollista, mutta lähempänä kynäkaappia, mikä hiukan lohduttaa.

Kuten yläpuolisesta tekstinpätkästäkin voisi nokkela päätellä ("heidän"-sana toistuu vaikka sitä ei lainkaan tarvittaisi), heikointa *Keskeneräisissä* on suomennos, vaikka suurimmaksi osaksi kyse on oikoluvun puutteesta johtuvista huolimattomuusvirheistä. Teoksen aikamuoto on suomenkielisessä kerronnassa haasteellinen preesens, ja teksti on paikoin raskasta epäselvistä anglismeista ja lukuisista verbeistä johtuen:

Hän saapuu töihin, retkahtaa toimistotuoliinsa ja jää paikoilleen. Näin jatkuu kunnes vastahakoisuuden voima ja vakituinen työsuhde lakkaavat kumoamasta toisiaan, ja hän kiemurtelee ulos päällystakistaan, napsauttaa tietokoneen päälle ja vilkaisee uusimpia uutisia.

Olisi hienoa, jos oikolukuun jaksettaisiin panostaa myös pienissä kustantamoissa ja vähiläkin resursseilla. Ei liene kenenkään etu, jos lukija joutuu suomennosta lukiessaan arvailemaan alkuperäistekstin sanamuotoja ja toteamaan, että lukeminen sujui englanniksi miellyttävämmiin ja nopeammin.

Tom Rachman: *Keskeneräiset* (Paasilinna 2011, suom. Matti Apunen)